

2. Підтримка і повага до законів. Справедливість в правовій системі забезпечує підтримку і повагу до законів з боку громадян. Люди готові дотримуватись правил, які вони сприймають як справедливі, навіть якщо виконання цих правил не завжди вигідне для них особисто.

3. Забезпечення прав людини. Справедлива правова система гарантує захист прав і свобод людини [2]. Це включає забезпечення доступу до справедливого судового процесу, права на оборону, презумпцію невинуватості та заборону покарань, які є жорстокими, несумісними з гідністю людини.

4. Забезпечення рівності перед законом. Рівність перед законом, без будь-якої дискримінації за ознаками, такими як раса, стать, релігія, національність чи соціальний стан, відповідає справедливій правовій системі. Такий підхід сприяє почуттю справедливості серед усіх громадян. Багато визначних юристів, філософів та державних діячів звертало увагу на важливість забезпечення рівності перед законом. Один із найвідоміших принципів рівності перед законом сформульовано в англійському праві та філософії, і відомий як принцип «Rule of Law» (Закономірність права). Зокрема, англійський філософ і юрист Джон Локк у своїх творах багаторазово підкреслював важливість та необхідність рівності перед законом для створення стабільного та справедливого суспільства.

5. Зменшення корупції і беззаконня. Заснована на принципах справедливості та ефективності, правова система допомагає знижувати імпульси до корупції та беззаконня серед державних службовців і громадян, сприяючи тим самим забезпеченню порядку та рівноваги у суспільстві [3].

6. Збереження соціальної стабільності. Справедливість допомагає забезпечити соціальну стабільність, оскільки громадяни переконані, що їхні права будуть захищені, а винуватці правопорушень притягнуті до відповідальності.

Отже, справедливість є необхідною складовою для забезпечення легітимності правової системи. Правова система, яка спирається на принципи справедливості, забезпечує довіру громадян, відчуття безпеки і правовий порядок у суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Легітимність як політико-правове поняття. *Енциклопедія історії України*: Т. 6: Ла-Мі. Ред.кол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 2009. 790 с.
2. Рабінович П. М., Хавронюк М. І. Права людини і громадянина: навч. посіб. К., 2004.
3. Басанцов І. В. Корупція в Україні: сучасні реалії та ефективні засоби протидії : монографія. Суми: Сумський державний університет, 2016. 113 с.

КАТЕГОРІЯ ПРАВОНАСТУПНИЦТВА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Кіцила О. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
юридичного факультету
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

Категорія правонаступництва є загальнопоширеною у правовій науці цивільного права. Її зміст зводиться до переходу прав та (або) обов'язків від однієї особи, якій ці права та обов'язки належали, до іншої. Відповідний перехід обумовлений або об'єктивним спотворенням структури цивільного правовідношення (смерть фізичної особи, припинення юридичної особи) або суб'єктивною необхідністю зміни (відступлення права вимоги тощо) [1, с. 49].

Як вдало зауважує А. О. Гелич, ключовим у правонаступництві є факт передачі права однією особою та його прийняття іншою. Факт втрати права та його набуття важливої ролі не відіграє. Саме передача права, а не його втрата, і наступництво іншим суб'єктом визначає похідний характер правонабуття, що відбувається і становить суть юридичної категорії правонаступництва [2, с. 177].

Виступаючи похідною підставою для правонабуття, правонаступництво призводить до зміни суб'єктного складу цивільного правовідношення. Один із суб'єктів «виходить» з його структури, а його місце займає інший, що набуває право. У результаті попереднє правовідношення продовжує існувати у видозміненому вигляді, а на його місці нового правовідношення не виникає.

До нового суб'єкта, як правило, переходять право в обсязі, тотожному обсягу права правопередника, а також відповідні обов'язки. Наприклад, при наступництві права власності на річ до сукцесора переходять усі правомочності, що становлять зміст згаданого права (володіння, користування, розпорядження) та обов'язки, що пов'язані із правом власності на річ.

Означений вище підхід до розуміння правонаступництва вважається класичним у правовій науці та іменується транслятивним.

Поряд із цим, А. С. Сліпченко зауважує, що правонаступництво допускає як передачу права з усіма його правомочностями, так і лише частини правомочностей, що змістовно наповнюють таке право. При цьому юридичний титул може зберігатися або ж ні [3, с. 10]. Наприклад, при передачі ауктором в оренду майна, його правовий статус власника не припиняється, а до сукцесора переходять тільки правомочності володіння та користування.

З огляду на таку диференціацію, залежно від тотожності права правопередника та правонаступника поряд із транслятивним виокремлюють також конститутивне правонаступництво. Конститутивне правонабуття не призводить до заміни суб'єкта-володільця права внаслідок переходу такого права до іншої особи. Початковий правовласник із взаємодії не вибуває, а право сукцесора встановлюється

на підставі права ауктора, однак без втрати останнім цього права в цілому та/або окремих правомочностей, які входять до його складу [4, с. 84].

У контексті цього дослідження потрібно також згадати про класифікацію правонаступництва на універсальне та сингулярне, в основу якої покладено критерій обсягу прав та обов'язків, що переходять до наступника. Універсальне правонаступництво наявне в тих випадках, коли відбувається перехід усього комплексу прав та обов'язків від правопередника до правонаступника. Своєю чергою сингулярне правонаступництво передбачає перехід лише частини прав та обов'язків, які належали ауктору.

Варто зазначити, що правонаступництво забезпечує оборот об'єктів цивільних прав, у тому числі й тих, щодо яких запроваджено спеціальний правовий режим. Досліджуючи співвідношення поняття «правонаступництво» та «цивільний оборот», А. О. Гелич визначає перше як спосіб досягнення відчуження об'єктів цивільних прав та їх перехід від ауктора до sukcesора способами іншими, ніж відчуження. Саме в якості встановлення того чи іншого права щодо об'єктів матеріального світу, об'єкти розглядають з погляду їх знаходження в цивільному обороті, що й визначає оборотоздатність об'єктів цивільних прав [5, с. 11].

Своєю чергою деякі автори визначають правонаступництво як одну із форм цивільного обороту. Розглядають його як динаміку, в результаті якої відбувається перехід суб'єктивних прав (обов'язків), та на основі цього висуває, що об'єктом правонаступництва є відповідні суб'єктивні права (обов'язки), адже щодо них виникає процес перенесення. Згідно із такою позицією цивільний оборот і правонаступництво пов'язані між собою поняття, проте їх отождення не є виправданим. Ключова відмінність полягає у функціональній самостійності їх об'єкта. Динаміка об'єктів цивільного обороту забезпечує доступ певної кількості суб'єктів, оскільки саме об'єкти цивільних прав здатні задовольняти потреби учасників цивільних правовідносин. Динаміка об'єктів правонаступництва тільки юридично оформлює відповідні відносини та забезпечує правомірний доступ до тих чи інших благ, їх динаміку.

Інститут правонаступництва, який активно використовується у різноманітних сферах суспільного життя та має усталені алгоритми дії, набуває якісно нової форми, ускладненої «перебуванням» у його межах об'єктів зі спеціальним правовим режимом. Специфічні властивості оборотоздатних об'єктів у сукупності із запровадженням щодо них правового режиму неминуче впливають та видозмінюють порядок переходу прав на них.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коструба А. В. Встановлення правонаступництва юридичної особи – кредитодавця в кредитних відносинах при зміні назви та видів діяльності: проблемні питання практики «оновленого складу» Верховного Суду. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 4. С. 45–51.
2. Гелич А. О. Співвідношення понять «об'єкт цивільного правовідношення» та «об'єкт цивільного правонаступництва». *Часопис Київського університету права*. 2012. № 3. С. 177–182.

3. Сліпченко А. С. Способи та форми цивільного обороту речей: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2019. 18 с.
4. Гудима М. М. Конститутивне і транслятивне правонабуття в контексті вчення про перехід права власності. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2020. № 9(31). С. 82–88.
5. Гелич А. О. Об'єкти спадкування за цивільним законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2011. 18 с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МОБІЛЬНОСТІ ДОСЛІДНИКІВ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА УКРАЇНІ

Кохан В. П.

*кандидат юридичних наук, старший дослідник,
виконуюча обов'язки завідувача відділу правового регулювання структурно-технологічного та регіонального інноваційного розвитку Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України*

Доволі давно в нашій державі спостерігається процес міграції українських дослідників до інших країн в пошуках гідної роботи і оплати праці. Внаслідок російсько-української війни міграція вчених значно зросла, тому цей процес вимагає наукового осмислення. Крім того, у 2022 році були зміни в українському законодавстві в частині реалізації права на академічну мобільність науковців.

Метою цієї роботи є висвітлення права дослідників, наукових працівників як суб'єктів наукової діяльності на академічну мобільність, а також дослідження правової основи мобільності дослідників в Європейському Союзі та Україні.

Згідно із Законом України «Про вищу освіту» [1] академічна мобільність – це можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами (п.2 ст.1 Закону України «Про вищу освіту»). Схоже визначення академічної мобільності надане у Законі України «Про фахову передвищу освіту» [2] (п.1 ч.1 ст. 1): академічна мобільність у фаховій передвищій освіті – можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити дослідницьку (мистецьку, спортивну) діяльність в іншому закладі освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами.

Порядок реалізації права на академічну мобільність, затверджений постановою Кабінету міністрів України від 12.08.2015 р. № 579 [3], встановлює, що учасниками академічної мобільності можуть бути:

- здобувачі професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти, докторанти денної форми навчання, які беруть участь у програмі академічної мобільності в іноземному або іншому українському закладі освіти (науковій установі);